

Friedrich Schiller: Don Carlos

Uddrag fra 3. akt scene 10, kong Phillip II og marquis de Posa

POSA: Min konge! Jeg er vendt hjem fra Flandern og Brabant. – Så mange rige, blomstrende provinser! Et kraftigt folk, et stort folk – og tillige et godt folk – og at være fader for det: guddommeligt! det tænkte jeg. Da stødte jeg på forkullede skeletter.

(Han tier, mens hans blik hviler på kongen, der forsøger at gengælde det, men forlegen og forvirret ser ned)

De har ret. De må. Og at De kan hvad De har indset at De må, det fylder mig med gysende beundring. Det er synd at offeret der ligger i sit blod er dårligt egnet til at synge lovsang for den der ofrer det, – og at det kun er mennesker og ikke større ånder historien bliver skrevet af! – Kong Philips århundrede blir fortrængt af mere blide og mere vise tider; borgerlykke og fyrstehøjhed vandrer da forsonet, og staten sparer sine egne børn: nødvendigheden bliver mennesk'lig.

KONGEN: De tror måske, at disse mennesk'lige århundreder vil komme hvis jeg viger for vort århundredes forbandelse? Se Dem omkring i Spanien: her blomstrer jo borgerlykken i en skyfri fredstid; og dem i Flandern under jeg den ro.

POSA (hurtigt): En ro som på en kirkegård. De håber at ende hvad De har begyndt? De håber at standse kristenhedens modning, standse det forår der forynger verden? De vil – ene mand her i Europa – kaste Dem mod det verdensskæbnehjul der ruller ustandseligt, i fuld fart – gribe ind i egerne med egen hånd? Det kan De ikke! Tusinder er flygtet ud af Deres lande, fattige – og glade. Den borger De har tabt for troen, var den ædleste. Med åbne moderarme ta'r Englands dronning mod de flygtende, og hvad de bringer nyder England godt af. Granada

ligger øde uden de fordrevne nye kristnes flid, Europa ser jublende sin fjende ligge og forbløde af de sår han gav sig selv.

(Kongen er bevæget; Posa bemærker det og går nogle skridt nærmere)

For evigheden vil De plante, og sår død? Et sådant tvangsværk overlever helt sikkert ikke ophavsmandens ånd. De får kun utak for hvad De har bygget, forgæves har De kæmpet med naturen, forgæves ofret et rigt kongeliv for lutter ødelæggende projekter. Et menneske er mere end De tror. Sin lange slummers lænke vil det bryde og atter kræve hvad der er dets ret. Det kaster Deres navn i bunke med en Nero, en Busiris – og det smerter, for De var god.

KONGEN: Er De så vis på det?

POSA (med ild): Ved den almægtige Ja – ja, det er jeg. Men giv os det De tog, igen! Lad med den stærkes storsind lykke vælde ud af Deres overflod – lad frie ånder udvikle sig i Deres verdensbygning! Og giv os det De tog, igen. Bliv konge for millioner konger!

(Han træder kækt nærmere og retter faste og ildfulde blikke mod kongen)

Gid de tusinder som tager del i denne store stund vil lægge deres ild på mine læber og gøre strålen som jeg mærker i mit blik til flammeglød! – Giv afkald på den unaturlige forgudelse der suspenderer os, og bliv et mønster for os på det der er og bliver sandt. Thi aldrig er så meget blevet givet en dødelig der ville kunne bruge det så guddommeligt. Europas konger ser op til Spanien. Gå De i spidsen. Et pennestrøg af denne hånd, og jorden er skabt påny. Giv tankefrihed. –

(Han kaster sig for kongens fødder)

KONGEN (overrasket, med ansigtet bortvendt og så igen vendt

mod Posa): Rejs Dem, De underlige sværmer –

POSA (rejser sig ikke): Se Dem om i Guds natur! På frihed er den bygget – og se hvor rig den er i kraft af frihed! Den store skaber lader livet myldre i duggens mindste dråber og selv dér hvor vi kun ser forrådnelse og død. Hvor snæver og hvor fattig er den verden Deskabere! Kristenhedens herre lader sig skræmme af et blad der rasler – De må frygte for enhver der har lidt mandsmod. Han lader – for at undgå at begrænse den skønne friheds selvudfoldelse – en grufuld hær af onder rase i sit verdensalt. Han, kunstneren, har selv beskedent skjult sig bag naturens love. Dem ser fritænkere og ikke ham.

Hvad skal en gud til? siger han, når verden selv klarer det? Og ingen kristen andagt har prist ham mere end denne blasfemi.

KONGEN: Og dette høje monster vil så De påtage Dem at efterligne i det jordiske, i mine stater?

POSA: De kan gøre det. Hvem ellers? Kongekraften der – ak si længe! – kun har virket for at øge tronens magt, kan skabe lykke for folkene, og De kan genoprette den adel vor tids mennesker har mistet. Hvad borgeren har været: kronens mål – det skal han atter være; ingen pligt skal binde ham undtagen den: at tilstå sin bror de samme rettigheder. Når så mennesket – igen sin egen herre – er vågnet til bevidsthed om sit værd, og frihedens sublime dyder trives – når De har gjort det spanske kongerige til verdens lykkeligste – da har De pligt til at underlægge Dem alverden.

KONGEN (efter stor tavshed): Jeg lod Dem tale ud. Helt anderledes, forstår jeg, tager tingene sig ud i dette hoved end i andre. De skal ikke måles med en fremmed alen. Jeg er den første De har åbnet Dem helt for. Jeg tror det, for jeg ved det. Og fordi De har holdt meninger som disse, skønt fastholdt med en sådan lidenskab, tilbage indtil denne dag – på grund af denne klogskab og beskedenhed, vil jeg helt glemme, unge mand, at jeg har hørt dem og hvordan jeg hørte

dem.

Ja, rejs Dem. Som den ældre mand og ikke som konge vil jeg modbevise en lidt overilet yngling, og det vil jeg, fordi jeg vil det. – Altså endog gift kan, tror jeg, hos godartede naturer forædles til det bedre. – Men se til at undgå min inkquisition. – Det ville bedrøve mig hvis –

POSA: Virkelig?

KONGEN (fortabt i synet af ham): Jeg har jo aldrig set et sådant menneske. Nej, nej, marquis, De tiltror mig for meget. En Nero vil jeg ikke være – jeg vil ikke være det – vil ikke være sådan mod Dem. Enhver lyksalighed skal ikke visne under mig. De selv, De skal, for øjnene af mig, have lov at blive ved at være menneske.

POSA (hurtigt): Men så medborgerne? Det drejer sig jo ikke om mig selv. Jeg taler ikke kun min sag. Undersåtterne, min konge –

KONGEN: Og når De er så sikker på hvordan mit eftermæle bliver, så tag Dem selv som et eksempel på hvordan jeg var mod mennesker, så snart jeg fandt et sådant.

POSA: O, den retfærdigste blandt konger må nu ikke vise sig så uretfærdig. Der er i Deres Flandern sikkert tusind der er langt bedre mænd end jeg. Kun De – det tør jeg måske tilstå, store konge – De ser måske for første gang et billed, omend et mere blidt – af friheden.

Uddrag fra Don Carlos. Kronprins af Spanien oversat af Villy Sørensen, Gyldendals forlag 1999.

Relaterede artikler:

Friedrich Schiller – Alle landes frihedsdigter af Tom
Gillesberg

Den danske hjælp til Schiller af Tom Gillesberg

Timoleon og Immanuel af Tom Gillesberg